

LUTHERSK KIRKETIDENDE

TEMA: GRUNNLOVSJUBILEET

LEDER:

GRUNNLOVEN 200 ÅR

ARTIKLER OG INNLEGG

17DE MAI 1914

FRI TIL Å TALE, TRU OG TENE

GRUNNLOVEN OG DEN NORSKE KIRKE

"ETTER MÅLTIDET TOK HAN BRØDET"

HVA TENKER DEN NORSKE KIRKE OM
KIRKEMUSIKKEN – EGENTLIG?

SØNDAGSTEKSTEN

PINSEDAG

ANDRE PINSEDAG

PINSEAFTEN

2. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

GRUNNLOVEN 200 ÅR

17. mai i år feirer vi at det er 200 år siden Grunnloven ble undertegnet på Eidsvoll. Med det markeres en tekst som har hatt en enorm betydning i det moderne Norges historie. Med full rett markeres den frihet og selvstendighet for vår nasjon som hendelsene i 1814 la grunnlag for.

I europeisk sammenheng var den forfatning Norge fikk, relativt moderne, med bl.a. maktfordeling og ytringsfrihet. På ett område fikk moderne liberale ideer lite gjennomslag, nemlig når det kom til kirke og religion. I den opprinnelige § 2 fastslås det ikke bare at den evangelisk-lutherske statsreligion videreføres, men også at andre religiøse retninger (jøder, munkeordener og jesuitter) var utestengt fra riket. Hvor integrert religionen var i samfunnet, kommer også til uttrykk i at "kirken" som organisasjon ikke er omtalt med navns nevne: Her handlet det først og fremst om statens religionsvesen.

I de to hundre år som har gått siden den opprinnelige teksten ble vedtatt, har identiteten mellom stat og kirke stadig blitt løsere. For statens del betyr det at man ikke lenger må være luthersk kristen for å være god norsk borger. I 1964 kom prinsippet om religionsfrihet inn i Grunnloven. I 2012 skjedde den siste fjerning av alle spor av den konfesjonelle stat ved at bestemmelsene om statsreligionen i § 2 ble opphevet.

For kirkens del har de to hundre år betydd en stadig sterkere selvstendigjøring av kirken som trossamfunn. Revisjonen av Grunnloven i 2012 løste imidlertid ikke alle bånd. Mens særstillingen tidligere var knyttet til relasjonen til Kongen, er den i den nye § 16 begrunnet i forholdet til *folket*: "Den norske Kirke, en evangelisk-luthersk

Kirke, forbliver Norges Folkekirke og understøttes som saadan af Staten."

Når politikerne kunne vedta en slik formulering i vår tid, handler det utvilsomt om en anerkjennelse av den viktige rolle Den norske kirke har spilt i folkets historie, og om den rolle den fortsatt spiller i samfunnet. Som sådan handler det om et ønske om at kirken fortsatt skal kunne spille en rolle, men sikkert også et ønske om fortsatt å kunne ha en viss innflytelse på hvordan denne rolle ivaretas.

Mens en statskirke er noe lovgiverne kan vedta eller oppheve, gjelder ikke det samme en folkekirke. Omtalen av Den norske kirke som "Norges Folkekirke" forutsetter en relasjon mellom kirke og folk som både rommer kvantitative og kvalitative aspekter. Hvorvidt folket fortsatt skal ha en slik relasjon, avgjøres hverken i Stortinget eller på

Selv om kjernen i oppdraget er det samme, er betingelsene for å løse det helt andre i 2014 enn i 1814.

Kirkemøtet, men av hvilken rolle kirkens tro og livsforståelse *faktisk* får spille i folkets og samfunnets liv. Det avgjøres hver gang foreldre velger – eller ikke velger – å bære sitt barn til dåpen. Det avgjøres av i hvilken grad kirken makter å overlevere troen til nye generasjoner. Og det avgjøres av i hvilken grad kirkens gudstjenesteliv får gi tro og håp til mennesker.

Grunnlovsjubileet gir grunn til feiring, men også til refleksjon om framtiden. For kirken handler det ikke minst om hva det vil si å være en folkekirke, og hvilken rolle den skal spille i samfunnet. Selv om kjernen i oppdraget er det samme, er betingelsene for å løse det helt andre i 2014 enn i 1814.

.....
HARALD HEGSTAD
HARALD.HEGSTAD@MF.NO

17DE MAI 1914

REDAKSJONELL ARTIKKEL I LUTHERSK KIRKETIDENDE 16. MAI 1914.
REDAKTØRER VAR PROFESSOR CHR. IHLEN OG SOGNEPREST EDV. SVERDRUP.

Min sjæl, lov Herren og glem ikke alle hans velgjerninger. (Salme 103, 2).

Forlat dig paa Herren av hele dit hjerte, men lit ikke paa din forstand. (Sal. ordspr. 3, 5).

En *dobbelt* gave fik det norske Folk den 17de mai 1814. Selvstændighelen og friheten. Begge saa værdifulde, at det er stort, naar et folk faar en av dem.

Vort folk fik dem begge paa *en* dag: Folkets *selvstændighet*, dets adgang og ret til at leve sit eget liv i sit eget hus efter lange tiders vanmagt under fremmed aag. Og samtidig fik det *friheten*, retten til at bygge sit hjem med lov, slik som det bedst kunde høve for det norske folk efter dets skik og art.

Er saa ikke dette de to største jordiske goder, som kan gis el folk? Og naar vi tænker paa, hvad der blev git os, og hvorledes det givne nu er blit bevaret og utviklet gjennem 100 aar, naar vort hjerte blir fuldt av tak og vor tunge av jubel, skulde vi saa ikke opløfte vore hjerter til den Gud, fra hvem al god gave kommer, og vor tunge bære frem den gamle lovsang: Min sjæl lov Herren og glem ikke alle hans velgjerninger!

I sandhet, mange og store har Herrens velgjerninger været mot vort folk – timelig og aandelig, paa aker og eng, i hus og hytte, i stat og kirke! Under Herrens velsignende haand har vort folk været. Uforskyldt og av hans naade har dets liv hat sin vekst. Burde det saa ikke som et tusindstemmig, enig kor lyde mot hans trone: Lov ham og glem ikke hans velgjerninger!

Men maa vi ikke bekjende for os selv, at om end mange taksigelser for Guds naade mot vort

folk stiger mot det høie i disse dage – en enig tak til Gud er det ikke, som vi blir vidne til.

Der blander sig andre røster ind, røster fra dem, som har sønderrevet hans baand og kastet hans rep fra sig. I finere og grovere tonearter heter det: Bort med Bibelen, ned med alteret!

Det er de gamle hjørnestene for folkets liv og lvkke, som skal væltes bort! Og engang fjernet, er de ikke lette igjen at bringe paa plass.

Hvad skal der saa sættes i stedet? Egen kraft og egen forstand. Mandevid og menneskekløgt, det er de piller, paa hvilke folkets fremtidshaab og fremtidsliv skal hvile, naar bibelen er revet istykker og Herrens alter brutt ned.

Om saa skulde ske, da er sammenhængen brutt mellem det norske folks fortid og fremtid.

Ti det kan vel sies, at i aarene som svandt, har det norske folk som saadant søgt at bygge sit hus paa Guds ord som paa klippen. Og megen sandhet har der været i det ord, at Bibelen har været dets øiesten.

Derfor mener alle, som tror paa Gud, at hans haand har skjermet vort folk, hans velsignelse været dets rigdom.

Og skal saa Norges kirke idag ha et ord at si til Norges folk, høi og lav, bydende og lydende, da skal det næst efter paamindelsen om at gi takken til ham, hvem takken og æren tilkommer, være dette: Tilstop ikke velsignelsens kilder ved at vende ham ryggen, som hittil har lat disse strømme over vort folks liv! Skal vi ha haab og fortrøstning for Norges fremtid, saa søk kraften fra ham, som har fulgt vort folk til idag: Forlat dig paa Herren av hele dit hjerte, men forlat dig ikke paa din forstand.

FRI TIL Å TALE, TRU OG TENE

FOREDRAG VED KYRKJEMØTET, KRISTIANSAND, 04.04.2014

AV OLAV FYKSE TVEIT, GENERALSEKRETÆR KIRKENES VERDENSRÅD
OFT@WCC-COE.ORG

1. FRI – EIT STERKT OG KREVJANDE ORD FOR NASJON, FOLK OG KYRKJE

Fri. Det er eit sterkt ord. Det kan vere ordet som held eit menneske, ei folkegruppe eller ein nasjon oppe. Frigjering handlar om endring og fellesskap, om dynamikk og solidaritet: "We shall overcome"!

Fri er ordet som gjev håp om at ein kan få vere den ein er – i eit fredeleg og meiningsfullt samspel med andre. Det er mykje meir enn eit prinsipp om at eg gjer som eg vil. Utan fridom vert fellesskap undertrykkjande; ein hindrar vekst og utvikling. For at det skal vere fridom, må det vere relasjonar som er frivillige, rettferdige og gjensidig ansvarlege.

For å vere fri no må ein kome til rette med både fortid og framtid. Noko må leggjast bak oss. Noko må opnast for framtida.

Kyrkjebygga i mange bygder langs norskekysten har eit skip hengande i taket. KV har eit skip med ein kross som logo. Å vere kyrkje handlar om fridom til å finne leia vidare saman; vi er i same båt. Det er vel noko slikt vi drøymmer om når vi tek opp temaet: Fri til å tale, tru og tene.

Luther har fanga opp dette samspelet mellom fridom og fellesskap på ein genial måte. Det kristne mennesket er eit fritt menneske, ingen andre menneske underlagt og samstundes ein tenar for alle. Betre kan det knapt seiast.

For 200 år sidan oppdaga nordmenn – i alle fall ein viss elite – at ein kunne verte "fri". Det vart på kort tid mogeleg å få til ei eiga norsk grunnlov og eit norsk storting, ein ny rettsstat, ei ny og meir tilreknaleg statsmakt bygd på folkets makt, folkesuvereniteten. "Fri" har vore eit sterkt

ord i periodar av dei 200 åra sidan. Stundom har det samla oss, i naud, uro og krig, aller mest når ein visste kva fridom ein ikkje hadde. "I dag står flaggstangen naken bant Eidsvolls grønnende trær, men nettopp i denne timen vet vi hva frihet er." (Nordahl Grieg: "17. mai 1940") Noreg er i dag ein fri og rik nasjon i fredeleg samliv med andre land. Det er både fint og gjævt å vere norsk i internasjonal teneste, og kome frå ein nasjon som vert rekna som ein av dei beste og mest tru-faste støttespelarar når andre slit med ufridom på grunn av konfliktar, fattigdom og urett.

Dette 200-årsjubileet kan nok hjelpe oss til å sjå verdien i den fridomen vi har, og kor stor del av verda som faktisk ikkje kan ta dette for gitt. For 1814 skapte heller ikkje fridom for alle. Kyrkja og hennar embetsmenn si rolle i 1814 var vel også noko tvitydig. Berre 25 % av vaksne i Noreg kunne delta i politiske val i åra etter 1814. Trass i ei liberal grunnlov måtte samar og andre nasjonale minoritetar vente lenge, lenge for å få sine rettar grunnlovsfesta, frie til å vere seg sjølve med sitt eige språk og kultur. Det var store grupper som ikkje fekk ta likeverdig del i borgarrettane og ansvaret for landet (fattigfolk i byane, husmenn og kvinner). Det var nokre som endå til ikkje skulle ha adgang til riket (jodar og jesuittar). Norske lover forbaud lenge det som vart kalla "dissentarar", til å tru og samlast som dei ville; norske lover forbaud kjærleg samliv mellom homofile og lesbiske. Norske lover og styresmakter tillèt overgrep og diskriminering mot store grupper av menneske og einskildmenneske; lat oss nemne romanifolket. Men ein kunne også nemne forholda for psykisk sjuke og kriminelle.

Og kyrkja har til dels støtta dette, til dels vore med på å gjere forskjell på folk i utøvinga av sine offentlege roller, når ein bestemte kven som skulle gravleggjast i vigsla jord, når ein rubriserte barn i kyrkjeboka som fødde innanfor eller utanfor ekteskap. Mykje er retta opp. Kyrkja – også Kyrkjemøtet – har teke eit oppgjær med ein del av det. Mange viktige endringar har skjedd sidan 1814, og fleire trengst.

Eit jubileum som dette er tid for takk og for ettertanke om korleis politiske og sosiale og økonomiske forhold og rettar heng saman, og korleis alt handlar om verdiar som ei Grunnlov skal verne om og gi eit felles uttrykk for.

Fri til å tale, tru og tene. Det er eit godt tema for Den norske kyrkja sitt bidrag til Grunnlovsjubileet. Det kan på eitt vis seiast om kyrkja sjølv. Dei største endringane i Grunnlova er vel dei som skjedde i 2012 då paragrafane som regulerte Den norske kyrkja sitt forhold til Staten, vart endra. Vi synest å ha oppnådd at medlemene ser at det er same kyrkja, men med ei ny ordning. Der er godt å få rydde opp i noko. Ein diskusjon som har vart omlag 150 år, vart ført til endes. Grunnlova i 1814 var inspirerte av det gryande store opplysningsprosjektet i moderne tid. Til det høyrde slutten på tanken om at makta er gjeven Kongen av Guds nåde.

I 2012 vart denne idéhistoriske linja av det ein kan kalle sekulariseringa ført vidare. Staten styrer ikkje kyrkja; kyrkja bind ikkje staten. No er det gjort, om enn det er mykje arbeid att å gjere for å bli samde om gode ordningar som fordeler ansvar på beste måte, og som får fram det eigenarta ved å vere ei folkekyrkje i Jesu Kristi namn. Men det finn ein nok ut av.

Temaet opnar ikkje minst for å sjå framover, for å svare på eit endå større spørsmål, som eg oppfattar står på dagsordenen på dette Kyrkjemøtet i fleire saker: Kva skal Den norske kyrkja vere med sin nye status og sine nye ordningar, i dag og i morgon, 200 år etter Grunnlova vart til? Og svaret er altså: Fri til å tale, tru og tene.

Kyrkja høyrer heime i det offentlege ordskiftet om kva som er god, rett og sann fridom, kva som høyrer heime i eit fritt demokrati tufta på kristne og humanistiske verdiar. Difor må det også på eit

Kyrkjemøte handle om stat, om samfunn og det enkelte mennesket, korleis einkvar kan vere fri, til å tale, tru og tene, her og andre stader i verda. Dette er kome til uttrykk i mange viktige diskusjonar og vedtak frå Kyrkjemøtet, t.d. om Samefolkets plass i nasjonen, om vern om skaparverket, om kyrkja si forplikting til å delta i den verdsvide kyrkjefellesskapen og vårt felles misjonsoppdrag, og det skjer i viktige drøftingar av menneskerettar.

Er det noko ein kan og skal seie med stor tyngde og trykk ut frå Skrift og vedkjønning, er det at kyrkja skal setje menneske fri. Frie som tilgjevne syndarar. Frie til å leve i fellesskap der ein held saman og kan styrkje kvarandre. Frie til å vere seg sjølv, til å møte dei utfordringane og vanskane livet byr på, til å prøve å finne ein veg framover.

Det er grunn til grave litt djupare i det kyrkjene har saman, for å finne denne vegen.

2. FRIE PILEGRIMAR PÅ VEG MOT RETTFERD OG FRED

Når de har bede meg om å gje innspel til kyrkja sin refleksjon og bidrag ved eit slikt vegmerke for land og folk, finn eg det naturleg å spørje korleis temaet for dette jubileet heng saman med det som er formulert som visjonen for Kirkenes Verdensråd dei neste åra: Å vere pilegrimar saman for rettferd og fred.

Å vere pilegrim, i konkret forstand eller i ånda, inneber nettopp å vere fri frå mykje som ein ikkje treng ha med seg. Då gjeld det å vere fri til å skilje stort og smått, til å fokusere på det som verkeleg betyr noko. Paulus formulerer desse verdiane slik: ”For Guds rike er ikkje mat og drikke, men rettferd, fred og glede i Den Heilage Ande.” (Rom 14,17)

Å vere pilegrim er å vere på veg mot det heilage. Det kan skje gjennom reiser til heilage stader der heilage kvinner og menn har levd, gjort eller sagt noko som har varig verdig og inspirasjon for komande slekter. Stundom er dei gravlagde der. Det kan skje ved at ein også vandrar gjennom natur og landskap, stader og byar. Der utfaldar livet seg, som Gud, den heilage, har skapt, synleg for den som er undervegs.

Å vere pilegrim på veg mot det heilage kan også vere å vere på veg mot forandring, endå til å ta oppgjer med seg sjølv, og spørje korleis ein kan leve eit liv som er sterkare uttrykk for det gode og heilage.

Korleis kan vi vere frie og frimodige kristne, på veg mot det heilage? Dette heng nøye saman. På leit etter det heilage søker ein det gode, det Gud vil, rettferd og fred. "Alltid freidig hvor du går veie Gud tør kjenne" ... "Aldri redd for mørkets makt, stjernene vil lyse. Med et Fadervår i pakt, skal du aldri gyse." Aller tydelegast kjem det fram i Fadervår, bøna som bind alle kristne saman, kvar einaste dag, i alle land, generasjonar og konfesjonar. Den uttrykkjer kjernen i pilegrimslivet på veg mot det heilage: Lat namnet ditt helgast. Vi er på veg mot Guds rike og bed om at det vert synleg nettopp her vi er, ved at det gode skjær: Lat riket ditt koma, lat viljen din råde på jorda så som i himmelen. Gi oss det vi treng på den vegen, til neste etappe: vårt daglege brød. Og fri oss frå det som tyngjer oss, som heldt oss attende: Og tilgjev oss vår skuld, slik vi òg tilgjev våre skuldnarar. Lat oss finne ein veg vi er i stand til å gå, med våre begrensningar: Og lat oss ikkje koma i freisting, men frels oss frå det vonde. Og perspektivet er tid og æve, i ærbødig tillit til Gud som er som ei mor og ein far for all sin skapning: For riket er ditt og makta og æra i all æve. Amen.

Når vi i økumeniske samlingar ber den bøna Jesus lærte oss, seier vi ofte: La oss be på det språket vi fyrst lærte den. Morsmålet er ofte hjartetspråket. Og bøn er fellesspråket for pilegrimar som lengtar og stundar etter den rettferd og fred Gud kan gje. Difor er tru og handling to sider av same sak.

Men det er ein annan dimensjon ved det heilage, som vi ikkje skal sjå bort frå når vi spør kvar vi er på veg. Vi kan kome til å spore av om vi i vår frie søken etter det heilage blir for fokuserte på historie og stader. Eller når vi søker det heilage livet, kan vi bli for fokuserte på oss sjølve, det mislukka eller det vellukka.

Matteus-evangeliet viser at Jesu kall til å følgje han som disippel på hans pilegrimsveg ikkje berre var å vere med Jesus mot Jerusalem. Det var også

å vere viljug til å vere med Jesus og møte det heilage endå til i tragedien, ein tragedie dei sjølve vart ein del av.

Kristen teologi har alltid vore og vil alltid vere ein krossteologi, som viser oss Gud som tar kampen med synd, løgn, maktmisbruk og urettferd heilt til det ytstarste, til den mest vanærande død. Det er i den krossfeste sitt ansikt vi også ser det mest heilage i denne verda: Gud som lid for verda si synd og skuld, for å frigjere oss frå denne makta og denne lagnaden, i fullstendig solidaritet med dei som er offer og lid urett.

Vegen vidare går gjennom døden, til ei open grav, men så – tilbake til Galilea, og med eitt klart bod: Gå ut! (Matt 28) Der går vegen for dei som følgjer Kristus.

Gud er hjå dei som er sjuke, i fengsel eller svoltne og tørste. Jesus seier jo at det er der vi vil finne han, ofte utan at vi skjønner det (Matt 25).

Det er eit uvanleg, og nesten utruleg, Guds-bilete som vert formidla i den krossfeste og oppstadne. Det er i den andre sitt lidande ansikt at vi møter det heilage, seier den jødiske filosofen Levinas.

Difor må pilegrimar for rettferd og fred alltid vere på veg til heilt andre stader enn dei mange vil tru er verdt å besøkje. Sannsynlegvis er det svært nær deg. Overalt er det menneske som strevar med livet, med seg sjølv, med urett, med sjukdom, med einsemd,

Det inneber å spørje etter ein veg framåt, som pilegrimar, audmjukt og med tillit, med vilje til oppgjer og endring.

Vi spør ikkje ut i lufta. Vi spør inn i ei konkret norsk historie og konkrete utfordringar i norsk samfunnsliv og kyrkjeliv i dag og i morgon. De drøftar fleire av dei på dette møtet. Vi spør inn i eit samfunn som har vorte sekularisert, både formelt i skiljet mellom religion og stat, og med færre og kanskje meir utydelege uttrykk for at kyrkja si gudstru pregar det mange tenkjer og gjer. Vi spør inn i ei verd der menneske alt er vorte nøydd til ufriviljug å forlate det dei har, på grunn av klimaendringane. Vi talar inn i eit samfunn og ei verd med brotne relasjonar og uvisse om framtida. Vi spør inn i ei verd der

fødde og ufødde liv er truga. Vi spør inn i ei verd der menn og kvinner, vaksne og barn ofte ikkje har like rettar. Vi spør som del av eit verdsvidt og økumenisk fellesskap av kyrkjer, eit fellesskap i tru og liv.

I KV sitt siste dokument om misjon, "Saman mot livet", tek ein nettopp opp korleis misjon ikkje er berre ei rørsle frå sentrum til utkanten og til dei marginaliserte, men vel så mykje misjon frå det marginale og ved dei marginaliserte. Realitetane er jo ofte også at trua på både Gud og fridom kan vere vel så sterk mellom dei som kan kallast "marginaliserte". Dette perspektivet er difor både teologisk og strategisk nødvendig.

Paven har uttrykt det ved sitt pavenamn Frans, og i det han seier i talar, og det vi snakka om då vi møttest nyleg: Vi må ut; vi må gå ut der menneske er, der livet er. Det er der Kristus er. Og vi har det beste å gå med. Han tykte dette fokuset på pilegrimslivet for rettferd og fred var ein god ide. Vi har "evangeliets glede", som han kalla sitt viktige skrift i fjor. Fridom og glede høyrer saman.

3. FRI I TRUA PÅ GUD

Det er rett og rimeleg at Den norske kyrkja stoppar opp ved dette høvet og spør korleis vi no skal bruke vår fridom til å bidra til fridom. Korleis kan vi tale om fridom utan å verte overflatiske, libertinistiske? Kan trua på Gud i eit sekularisert Noreg, eller endå til i ein ettersekulær fase, bety noko for vår og andre sin fridom?

Det som skjedde i 1814, var ei krise og starten på ei endring. Krisa var også ei tillitskrise. Preika av slottsprest Pavel i Akershus slottskyrkje 25. februar 1814, som er publisert i samband med jubileet, ber sterkt preg av det. Den danske kongen, som var øvste styresmakta for Noreg, hadde ikkje berre hamna på den tapande side i ein krig Noreg ikkje deltok i, men også gjeve bort Noreg til den svenske kongen som del av freds slutninga. Sverige var det einaste landet Noreg hadde vore i krig med dei siste hundreåra.

I denne tillitskrisa oppstår det behov for å skape ein ny tillit, bygd på ei eit fellesskap som ville ta ansvar saman. Dette var tid for å skape ei

ny plattform, og særleg ein del lekfolk fann nye tankar om fridom, brorskap og likskap i amerikanske og europeiske samtidsdokument.

Det var mange stader ikkje andre eigna hus og samlingsplassar enn kyrkja for å gjennomføre valet til riksforsamlinga, og det var ein tillit til at det som skjedde i kyrkja, var offentleg og etterretteleg.

Men kyrkja hadde også eit anna bidrag til fridom og tillit. Det kjem til uttrykk i den spesielle preiketeksten som var vald for gudstenesta den dagen dette valet skulle haldast, den 25. februar, Salme 62,8–9: "Mi tilflukt er hos Gud. Lit alltid på han, de folk, aus ut dykkar hjarte for han! Gud er vår tilflukt."

Denne teksten er ein kjær og sterk tekst for mange og kan vere god å lese i mange slags livsfasar. Tilliten til Gud er trua si kjerne. Og er det noko eg har lært mykje om i møte med kristne menneske i svært ulike kontekstar, så er det kva det betyr å be saman og for kvarandre, og ikkje minst få "ause ut" for Gud det som fyller hjarta. Kvar for seg – og ikkje minst saman.

Teksten frå Salme 62 startar med orda "Berre hos Gud er eg stille, frå han kjem mi frelse." Og det heldt fram slik: "Berre hos Gud." Dette er truas ekko til det fyrste bodet: Du skal ikkje ha andre gudar enn meg. For, som det heiter i innleiinga til bodet i 5 Mos 5,6: "Eg er Herren din Gud som førte deg ut frå Egypt, ut frå slavehuset." Det fyrste bodet er eit bod som skal frigjere oss frå å måtte ha andre gudar, andre herrar, frå vere under andre makter.

Eit av dei viktigaste skriftene i Bibelen for å utmeisle vår forståing av den kristne fridomen som ein fridom i fellesskap er Paulus sitt brev til romarane. Det er ein gjennomgåande og djuptgripande teologisk refleksjon for å svare på konkrete livsspørsmål. Det kjem fram om ein les brevet som heilskap. Dei fyrste og dei siste delane viser godt kva Paulus vil ha fram. Då ser ein at han svarar på kvifor og korleis menneske som er djupt ulike, i dette tilfellet ulike Kristus-truande, jødar og "heidningar", kan vere frie til å akseptere seg sjølve og kvarandre, og godta at noko kan vere ulikt. Her talar ein ikkje om ulik smak og menyar, men ulike tradisjonar og dermed over-

bevisning om kva som er rett og gale, heilagt og uheilagt, i spørsmål som er viktige for begge partar. Det er moegeleg om ein vert frie til å fokusere på det som verkeleg er innhaldet i Guds rike, og frie til å la omsynet til den andre vege tungt: "For Guds rike er ikkje mat og drikke, men rettferd, fred og glede i Den heilage ande." (14,17)

Eit anna uttrykk som også samlar opp tankegangen i brevet, er eitt av mine favorittvers i heile Bibelen: "Ta difor imot kvarandre som Kristus tok i mot dykk, til Guds ære." (15,7) Det handlar om korleis vi kan ære Gud ved å bere frie i eit inkluderande fellesskap.

Då er det nødvendig å finne ut kva prinsipp, kva lov, vi kunne seie grunnlov, som kan gjere menneske fri. "Så er det då inga fordøming for dei som er i Kristus Jesus. For Andens lov som gjev liv, har i Kristus gjort deg fri frå lova til synda og døden. Det som var umogeleleg for lova, sidan ho sto makteslaus fordi vi er av kjø og blod, det gjorde Gud." (8,1–3) For å kome dit startar Paulus nettopp resonnementet i Gud, og i det fyrste bodet (kap 1 og 2). Lesarane har alle kome til kort overfor dette og i praksis kome til å dyrke andre gudar. Dei gjer "slikt som ikkje sømer seg, allslags urett, umoral og lyst til å eiga meir, vondskap", og det er ei lang liste – inkludert at dei er "hovmodige og skrytande" (1,28ff). Slik vert dei alle inkluderte i same bilete: "Difor har du ikkje noko å unnskylda deg med, du menneske som dømer, kven du så er." (2,1) Alle står utan ære overfor Gud. Heller ikkje overfor kvarandre er det noko å vere hovmodig for.

På den bakgrunnen kan Paulus vise at fri- domen ligg i at Gud er Gud, og at det er berre Gud som er Gud. Det er berre Gud som dømer. Og det er berre Gud som kan frigjere gjennom Kristus. Fridomen kyrkja formidlar er frigjeringsa menneske kan ha om vi i tillit til Gud fylgjer det fyrste bodet og let Gud vere Gud. Dette bodet kan oppfyllast i tru på at det er Gud som møter oss i Kristus Jesus. Kristus oppfylte det fyrste bodet og var viljug til å overgje alt til Gud, til å gje alt i kamp mot urettferd, løgn, undertrykking, synd og død. "Men ufortente og av hans nåde blir dei kjende rettferdige, frikjørte i Kristus

Jesus." (3,24) I Kristus kan ein verte fri til å tru på Gud sine lovnader, slik som Abraham gjorde. Det er i tru på Gud som reiste Kristus opp frå dei døde – fri frå dødens oppslukande makt (4,24). Vi kan verte fri frå vår felles arv til å vere bunden av synd, ein arv vi har frå det fyrste mennesket (kap 5), frigjorde frå synda til å tene rettferda, frie frå lovas krav og frie til å tene kvarandre (kap 6, 7 og 8). Vi kan verte frie til å la livet vere eit heilagt offer for Gud, frie til å leve annleis, frie til å bli omskapt ved å få eit nytt sinn, frie til å bidra til rettferd og fred i samfunnet – endåtil gjennom å betale skatt. Difor frie til å la vere å døme andre (kap 14) om dei gjer noko anna enn ein sjølv, frie til å vere sterk ved å ikkje bruke sin styrke mot den andre. Det handlar endå til om å vere frie til å vise økonomisk solidaritet med andre (kap 15).

Heile resonnementet startar altså i det fyrste bodet. Ein må la Gud vere Gud. Og det neste store poeng er at difor står vi likt, for "Gud gjer ikkje forskjell på folk" (2,11). Vi er forskjellige, men vi skal ikkje gjere forskjell på folk. Alle treng å bli sett med Guds auge. Vi er skapte i Guds bilete; vi kan bli gitt Guds rettferd. Det, og ikkje det vi har fått til eller ikkje, eller kven vi er til forskjell frå andre, definerer vårt verd.

Eit fellesskap som verkeleg talar og trur evangeliet, er frigjerande. Vi treng ikkje andre gudar; vi treng ikkje andre frelsarar; vi treng ikkje vere hovmodige eller smålege overfor kvarandre; vi treng ikkje skule på ulikskap og la usemje få det siste ordet om vårt fellesskap. Overfor Gud er vi alle like. Det er grunn til å vere audmjuk på egne vegner og frimodig på vegne av det fellesskapet, det frigjerande fellesskapet som vi – ja, nettopp – tilhøyrer. Å høyre til Kristus, å høyre til i eit fellesskap som ikkje er bygd på kva vi får til, og våre oppfatningar eller domar om oss sjølv og om andre, er frigjerande for oss og for vår haldning til andre menneske. For ein kan ikkje gjere skilnad på folk om ein trur på vår frelsar Jesus Kristus. Gud gjer ikkje det. Difor kan vi følgje Kristus "som vart ein tenar (diakonos) for dei omskorne for å vise at Gud talar sant, og for å stadfeste dei lovnadane fedrane fekk, men og for at heidningefolka skal prisa Gud for hans

miskunn” (15,8–9).

Den kristne fridomen er til for livet med andre, for å ære Gud.

Dersom Den norske kyrkja framstår som tolerante og inkluderande fellesskap, sett fri av Guds nåde i Kristus, fri til å søkje Guds vilje, fri til å vere seg sjølve og til å tene andre, så er det til Guds ære.

Dersom det økumeniske fellesskapet, lokalt, nasjonalt eller internasjonalt, utfaldar det som foreinar oss i Kristus, og skaper rom for det som er annleis hjå kvarandre, så er det til Guds ære.

Dei fire nøkkelorda i Den norske kyrkja sin visjon: Open, vedkjennande, misjonierende og tenande høyrer difor på det næraste saman, og må forståast saman. Kanskje utdjupinga av ”vedkjennande” skulle seie noko om å ære Gud saman?

4. FRIDOM TIL Å TALE OG TRU ULIKE STADER I VERDA

Eg er både audmjuk og stolt når eg tenkjer på korleis Den norske kyrkja med ulike aktørar og organisasjonar har talt og handla for andre sin fridom. Kirkenes Verdensråd har både blitt styrka av desse bidraga og vore ein inspirasjon for det som har skjedd i Noreg. Den norske kyrkja har på mange måtar og på ulike tider vist at ho var og er fri til å tale, tru og tene folk og land. I dei seinare år har mykje skjedd gjennom deltaking i internasjonale, økumeniske organisasjonar og i samarbeid med andre kyrkjer og aktørar. Noko har også skjedd i samarbeid med representantar for andre religionar. Det syner seg å vere både stadig meir relevant og viktig, om enn krevjande.

Kyrkja er ein del av det offentlege ordskiftet, der haldningar og oppfatningar vert danna. Der har kyrkja si kommunikative kraft – og makt for den saks skuld. Den må nyttast nettopp for å arbeide for fridom ved å ta opp både grunnleggjande og aktuelle spørsmål om rettferd og fred.

Diverre ser ein at grunnleggjande menneskerrettar ikkje er ei felles plattform for alle statar og nasjonar sitt lovverk og praksis. Fridom til å tale

og tru er slettes ikkje til stades i mange land, og ikkje minst kristne, men også mange andre religiøse grupper, opplever det. Det er dramatisk; stundom talar ein med rette om forfølgning. Stundom er det ein del av eit større konfliktbilette der religion er eitt av fleire element.

Eg har fått enorm respekt for korleis mange einskilte kristne og kyrkjer finn måtar å takle deira reelle ufridom på. Dei må både tale si sak og tenkje på korleis dei gjer det slik at dei ikkje riv tryggleik og livsgrunnlag vekk under seg og sine. Ein representerer eit evangelium og eit fellesskap som kan skape eit fritt rom, på både det ytre og det indre

I møte med forbrukarsamfunnets krav og dynamikk, i møte med urettferdig fordeling og store økonomiske skilnader, i arbeid for rettferdig økonomisk verdsordning må kyrkja kunne bidra til sann fridom for alle. Vi hugsar Jesu åtvaringar mot Mammon. Kyrkja skal – der ho er, lokalt, nasjonalt, internasjonalt – setje menneske fri til å tru på Gud, til å halde det fyrste bodet, til å ikkje ha andre gudar og på den måten vere fri til å tene Gud og menneske, og slik halde alle dei ti boda.

Dei siste månadane har verdas yngste stat, Sør-Sudan, opplevd å miste mykje av sin fridom, etter å ha kjempa seg til fred, ikkje minst støtta av Noreg og norske organisasjonar. Dei har fått sjølvstende, men har no opplevd at dei manglar internt gjensidig tillit; dei manglar no fridom frå vald og frykt. Forferdelege scener frå drap og massakrar har blitt omtalt. I dette er kyrkjene og kyrkjeleiarane mellom dei få som har klart å behalde ein fridom til å sjå bak konflikten og tale interessene for heile nasjonen. Saman med mellom anna Kirkens Nødhjelp har vi i KV prøvd å samle kyrkjeleiarar og bidra til at dei har ein reell plass ved forhandlingsbordet i Addis Abeba desse dagane, og der kan tale med tydelege, men konstruktive ord på vegne av alle folkegrupper i nasjonen om ei felles framtid med fred, fridom og håp. Det er vårt kall å fortsette å be og arbeide for folket og kyrkjene i Sør-Sudan i denne tida, også når media har gløymt kva som skjer der. Eg vil spesielt minne oss på å hugse i bøn vår eigen Hilde Frafjord Johnsen som leier FN sine svært

krevjande operasjonar der.

I Pakistan slit både kristne og muslimar med at det er lover mot blasfemi, som forgiftar relasjonane mellom menneske, då dei kan nyttast til å angi andre og skape ulevelege situasjonar for enkeltpersonar og familiane deira. Religiøse ekstreme grupper undergrev i fleire land med sine valdshandlingar eit fredeleg liv med fridom og rettferd, for både kristne og andre. I nokre land er det lover eller offentleg praksis som gir avgrensa religionsfridom. Det er viktig å tale mot dette, men også å gjere det på måtar som ikkje gjer situasjonen endå meir tilspissa og vanskeleg for dei det gjeld mest. Å halde fram med å vere kyrkje, å vere til stades i solidaritet med sine er ofte den sterkaste tale.

I desember besøkte eg kyrkjene i Sør-Afrika i samband med minneseremoniane etter president Nelson Mandela. Det var med audmjuke og stoltheit eg såleis representerte også Den norske kyrkja og den norske innsatsen for å overvinne apartheidsystemet og regimet. Kyrkjene hadde ved dette høvet i oppgave å yte pastoral støtte og hjelp til familien, og til eit sørgjande folk, og eg vart beden om å delta på ei av dei daglege kveldsbønene dei organiserte i Mandela sin heim. Det enorme perspektivet ”The long walk to freedom” vart på ein forunderleg måte kopla saman med det heilt nære og menneskelege i kyrkja si rolle langs livsvegen.

Mandela kom sjølv og takka for støtta, også til kyrkjene i Noreg i samband med fredsprisutdelinga i 1993, og mellom anna på generalforsamlinga for KV i Harare i 1998. Etter sin død utfordrar hans livsverk framleis. Er vi viljuge til å gå ein veg til fridom – ikkje minst for andre – sjølv om den måtte bli lang? Er vi viljuge til å gjere det med dei verdiane fred og rettferd inneber? Knapt nokon har betre enn han formulert og vist med sine sterke haldningar i sin praksis at rettferd kan vinnast med middel som også kan skape fred. Og han med fleire har vist at den kristne budskapen om tilgjeving faktisk er frigjerande og kan skape noko nytt for alle.

Vi er ikkje åleine om kallet til å vere frie til å tale, tru og tene. Det kan vere godt også for oss å sjå det. Vi tilhøyrer eit fellesskap som kan

gi oss rette perspektiv og proporsjonar i det vi tek opp.

5. FRI TIL Å TALE FOR ANDRE SINE RETTAR: MENNESKERETTANE OG GRUNNLOVA

Det internasjonale samfunn har utvikla og etablert omgrepet ”menneskerettar”, og formulert dei i konvensjonar og traktatar. Dette har ikkje minst skjedd etter dei store krigane, folkemord og urett mot folkegrupper, som ramma så mange uskuldige i det 20. hundreåret. Korleis skal ein forhindre at noko slikt skjer igjen? Kirkenes Verdensråd med sine organ og personar har vore med i utformingane av nokre av desse viktige paragrafane. Og vi er involverte dagleg i korleis desse rettane skal verte reelle for menneske i ulike livssituasjonar og delar av verda i dag.

Vi ser diverre også at det er ikkje gitt at alle oppfattar dette som verkeleg universelle rettar, vi sjå at statar ikkje tar ansvar for å verne om rettane for alle sine borgarar. Og ein ser endå til at religion kan nyttast som argument for å halde desse prinsippa unna det som statar skal blande seg inn i, og la familien eller religiøst fellesskap bestemme kva rettar t.d. kvinner og barn skal ha. Menneskerettar som uttrykk for grunnleggjande kristne verdiar må vi som kyrkjefellesskap igjen arbeide meir med, både i dialog mellom medlemskyrkjer og i møte med religiøse dialogpartnarar. Vi arbeider no med korleis KV kan gjere dette til eit satsingsområde i den komande periode. Til dette er Den norske kyrkja og andre organisasjonar i Noreg sine bidrag av stor verdi.

Menneskerettar og menneskeverd er ikkje berre relevante problemstillingar i Den norske kyrkja sitt engasjement i andre land. Det er også grunnlaget for lover og kriterium for beslutningar i vårt eige land. Mellomkyrkjeleg råd sitt menneskerettsutval har utarbeidd ei svært grundig, reflektert og aktuell gjennomtenking av mange av desse spørsmål i ein rapport i ei sak til dette kyrkjemøtet. Det vil vere eit svært nyttig dokument for mange andre når det føreligg i engelsk omsetjing. De kan ha grunn til å vere stolte av at de har eit så viktig temafelt for menneske her og

elles i verda på dagsordenen for Kyrkjemøtet nettopp i 2014. Dokumentet får også godt fram at kyrkja både skal fremme rettar og vere med på å bere ansvaret, pliktene, vi og alle har. Og kyrkja sitt kall til å tene i kjærleik går vidare enn noko menneskerettar kan definere.

Det står i den nye paragraf 2 i Grunnlova at statens verdiar framleis byggjer på vår humanistiske og kristne arv. Det står også at Grunnlova byggjer på menneskerettane.

No når kyrkja har fått sine endringar og den fridomen ein spurte etter lenge, er det naturleg ved eit grunnlovsjubileum at kyrkja tar stilling til korleis dei grunnleggjande spørsmåla om alle sine rettar kjem forståeleg og tydeleg fram i ein verditekst som ei Grunnlov er.

Utvalet som var oppnemnt av stortingets presidentskap for å sjå på nettopp denne problemstillinga, leia og sidan oppkalla etter no avdøde Inge Lønning, kom med omfattande forslag til korleis Grunnlova skal seie kva menneskerettane faktisk er.

Generelt er det både relevant og viktig at kyrkja engasjerer seg i kva som er dei berande prinsipp og uttrykk i ei Grunnlov. Men det er ikkje minst to sider ved denne tematikken som skulle begrunne at Kyrkjemøtet ved eit høve som dette jubileet engasjerer seg i saka. For det fyrste er det eit unikt høve til å seie at dei verdiane som kjem til uttrykk i menneskerettane, faktisk er dei verdiar vi med rette kan og skal identifisere som ein kristen og humanistisk arv. Dette er eit utmerka utgangspunkt for å gje dei nye uttrykka ”kristen og humanistisk” i Grunnlova ei forståeleg meining og eit tydelegare innhald i same grunnlovsteksten.

For det andre er det ei god sak for kyrkja å støtte på ein grunnlovstekst som skal vere ein referanse for alle innbyggjarar og aktørar i det demokratiske Noreg, faktisk konkretiserer meir kva det vil seie å tale om fridom og like rettar for alle. Det gjeld fridom til å tale, tru og meine, altså alle politiske og religiøse rettar. Men det er også sterke uttrykk for økonomiske og sosiale rettar som er nødvendige for gode livsvilkår, skulegang og deltaking i arbeidslivet. Det er rettar som gjer at det er reell meining å snakke om felles

demokratiske målsetjingar som likskap, om rettferd, om fred, i eit samfunn som tek ansvar for alle sine innbyggjarar. No er det ein historisk sjanse til å støtte at vår felles Grunnlov skal uttrykkje heilskapen og substansen i menneskerettane for alle menneske som er i Noreg. Det er tale om å sikre at det vernet menneskerettane skal gje også innan norsk lov, verkeleg er eit sikkert og haldbart vern for dei som treng det, og ikkje berre sikra av lover som kan endrast når som helst.

6. FRI TIL Å TALE, TRU OG TENE: FOLKEKYRKJA SINE OPPGÅVER FRÅ DAG TIL DAG

Til slutt: Temaet for kyrkja sitt engasjement i dette grunnlovsjubileet peikar rett mot visjonsdokumentet for Den norske kyrkja, og mot dei konkrete oppgåvene kyrkja skal arbeide med, lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Men eit jubileum som dette gjev eit godt høve til å tenkje over kva det nye ordet i Grunnlova, ”folkekyrkje”, skal innebere, teologisk, strategisk, og, ja, la oss seie: Folkeleg.

Svaret på spørsmåla vi drøftar må finnast nettopp i dei daglege oppgåvene kyrkja utfører, i forkynning og sakramentsforvaltning, i gudstenester, gravferder, i diakonalt nærver og innsats, i trusopplæring, i forbøn og sjelesorg, i musikk og andre kulturuttrykk, i sorg og fest, i organisatorisk arbeid i rådsorgan og i daglege tenester og embetsoppgåver, i å tale andre si sak og å gje bidrag til det offentlege ordskifte, i alt det som uttrykkjer kyrkja sine oppgåver og eigenart som institusjon og som fellesskap. Det er i alt dette menneske kan finne sin veg til fridom og frimod, til fellesskap og framtid. Det er i den konkrete formidling av evangeliet at det får form og meining, blir mitt og ditt, slik at vi kan bidra som enkeltmenneske og fellesskap inn i nasjonen og verdas liv. Og som deltakar i Sjømannskirken – norsk kirke i Sveits ser eg kor viktig den diakonalt innstilte kyrkja er for oss alle.

Og min observasjon og mi tru er at det er jo det som faktisk skjer. Vi må ikkje underslå kor viktig det jamne arbeidet i kyrkja er. Men kven har sagt at det skal vere enkelt? Ofte er det krev-

jande vi gjer også det viktigaste.

Vi trur på éi, heilag, allmenn og apostolisk kyrkje. Vi er fellesskapet om dei heilage handlingar og av dei heilage som formidlar forlating for syndene og vona om det evige liv. Vi tilhøyrrer den heile, verdsvidde fellesskapen som deler den felles kristne tradisjonen gjennom tidene, men som også er éin fellesskap her og no, der vi er. Vi har ikkje funne opp kyrkja; ho er ei gáve til oss og til den folkefellesskapen og den fellesskapen av ulike folk vi tilhøyrrer, i Noreg og inter-

nasjonalt. Vi er apostoliske, i den forstand at vi byggjer på oppdraget og fridomsarven frá apostlane. Vi er sende ut, av Jesus sjølv, til dei som treng det frigjerande evangeliet, på veg mot Guds rike med si rettferd, fred og glede.

Får Kristus frigjort oss, kan vi gå vidare frá ein slik milepæl som dette jubileet med større frimod. Dersom vi kan bli frigjorde til å vere oss sjølve, utan å vere oss sjølve nok, kan vi verkeleg vere ei fri folkekyrkje i Noreg.

Frie til å tale, tru og tene. Til Guds ære.

luther

Magnus Malm

KJENNETEGN

Å søke Guds nærvær i en kaotisk tid

399,-

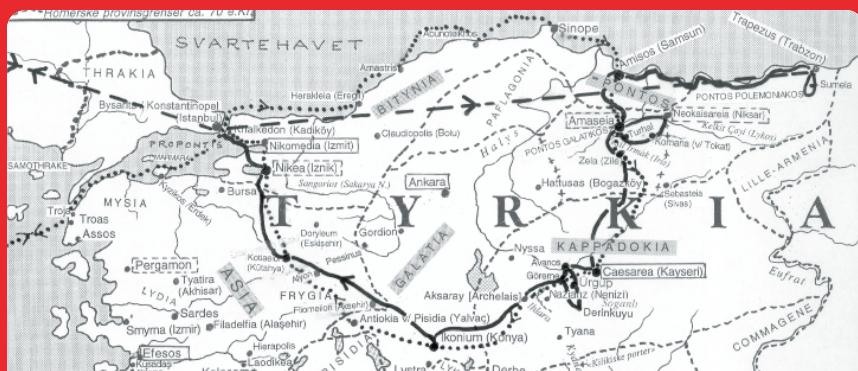
Den svenske forfatteren og sjelesørgeren Magnus Malm skriver om kjennetegnene på Guds nærvær i vår hverdag.

Sammen med den nye boken kommer et armbånd. Det er ment som en praktisk hjelp til å daglig holde fast ved kjennetegnene krybben, korset og ringen.

Vårt Land skriver: *"For svensken er bønn intet mindre enn et mirakel, fordi han ikke kan tenke seg noe annet som kan forandre menneskers liv så dypt og knytte oss til kilder bortenfor alt vi ser."*

www.lutherforlag.no

www.bokogmedia.no

STUDIEREISE I NORD-TYRKIA

TEOLOGI FOR MENIGHETEN

4. - 13. oktober 2014

Reiseledere: Bjørn Helge Sandvei, Peder K. Solberg og Rolf Solås

Trosopplærere, kateketer og prester inviteres spesielt, men turen er åpen for alle interesserte som ønsker å være med på en 'annerledes' studiereise som følger «postruten» til Peters første brev (se 1 Pet 1,1). Den vil formidle både bibelkunnskap og troselære, og den kan gi mye inspirasjon for menighetens arbeid med og formidling av bibeltekster.

Reisen går fra den frodige Svartehavskysten, gjennom «månelandskapet» i Kappadokia og til kirkemøttestedet Nikea. Med 1 Pet som 'ledsager' reiser vi gjennom det eldste kristne kjernelandet, og i møtet med dagens kristne minoritetsmenigheter får vi rikelig anledning til å spørre oss selv: Hva betyr dette for oss i dag?

Reiseledere er Bjørn Helge Sandvei (tidligere gresklærer ved MF og erfaren turlleder), Peder K. Solberg (høyskolelektor ved NLA og spesialist på de kappadokiske kirkefedre) og Rolf Solås fra Sabra Fokusreiser.

For detaljert reiseprogram, se www.fokusreiser.no

Last ned katalog - www.fokusreiser.no

SABRA FOKUSREISER

Tlf 38 12 56 60 • post@fokusreiser.no

GRUNNLOVEN OG DEN NORSKE KIRKE

INNLEGG VED GRUNNLOVSSEMINAR I LAGTINGSSALEN PÅ STORTINGET 21 FEBR 2014

AV BISKOP OLE CHR M KVARME
OLE.CHRISTIAN.KVARME@KIRKEN.NO

Den danske prest og dikter Nikolai Severin Grundtvig satte på 1800-tallet sitt preg på den folkekirkelige tradisjon og utvikling både i Danmark og i Norge. Bramfritt uttrykte han også:

”Tvang til tro er dårers tale, hjerter verger sig med fynd.

Tvungen tro ej sorg kan svale, føder mere løgn og synd.

Kun til helved kan der tvinges, men til himlen bare ringes,

Frihed følger sandheds Ånd.”

I tråd med disse ord fra Grundtvig har vi i Den norske kirke både ønsket og hilst velkommen de endringer som ble gjort i Grunnloven i 2012 etter det såkalte stat-kirke-forliket i Stortinget.

Hva har skjedd med Den norske kirke gjennom de to hundre år siden 1814? Er det noen utviklingstrekk som kan kaste lys over både Grunnlovsendringene i 2012 og veien videre. Her velger jeg ett eksempel: Hans Nilsen Hauges virke og det som vokste frem i hans spor på vandring gjennom norske bygder, er en fortelling om en bevegelse som skulle sette sitt preg på både kirke og samfunn.

Haugebevegelsen, også kalt bedehusbevegelsen, møtte i begynnelsen motstand hos mange prester. Men bedehusene ble samlingspunkt i mange lokalsamfunn i store prestegjeld og langsomt en del av det kirkelige liv i norske bygdesamfunn. Her sto Bibel og bønn i sentrum og ga grobunn både for misjonsorganisasjoner og diakonal virksomhet. Før kvinner fikk stemmerett, var kvinner her med å gi lederskap. Få bevegelser har så tydelig bidratt til at embetskirken i 1814 langsomt ble omformet til en mer

folkelig og demokratisk kirke.

Med Haugevekkelsens vekt på levende Kristus-tro, guds frykt og et hellig liv vokste det også frem industri, næringsliv og fornyelse i jordbruket. I dag omtales Hans Nilsen Hauge stadig som eksempel på en ”gründer” i næringsliv og samfunnsutvikling. Haugianere var blant de fremste bøndene på Eidsvoll i 1814 og senere i Stortinget, og Francis Seiersted har uttalt: ”Haugebevegelsen var med på å legge grunnlaget for et fungerende demokrati i Norge.”

Mitt poeng er dette: I et lengre historisk perspektiv, der også embetsverkets og presters motstand mot en mer demokratisk utvikling har sin plass, er det viktig å ta vare på erfaringen og lærdommen fra Haugebevegelsen og dens betydning for både kirke og samfunn. Uten denne arv hadde vi neppe vært der vi er i dag. Men denne arv gir oss også impulser som kirke, til bevissthet om at et pulserende kristenliv er samfunnsbyggende og kan bidra til demokrati, rettstat og menneskerettigheter.

I 1814 ble Grunnlovens bestemmelser om religion langt på vei utformet i tråd med enevoldstidens kongestyrt kirkeordning og konfesjonelle stat. I dag er den norske stat ikke lenger konfesjonell, og kongen ikke lenger kirkens overhode. Norge har samtidig fått et mangfold av tros- og livssynssamfunn. Det reiser nye utfordringer for Den norske kirke som folkekirke, både i dens eget virke så vel som i forhold til statsmakten og de ulike tros- og livssynssamfunnene.

Når de formelle båndene mellom stat og kirke løses, innebærer det frihet for kirken til å være kirke på egne premisser. Ved dette Grunn-

lovsjubileum sier vi: Fri til å tro, tale og tjene. Som kristne tror vi at verken statsmakt eller kirkens organisasjon her og nå er endelige størrelser. Vi tror at en dag skal denne verdens riker – både Norges, Sveriges, Danmarks og andre riker skal avløses av det evige Guds rike. Samtidig ønsker vi som kirke å speile dette skjulte rikets tegn og nærvær i menneskers liv og fellesskap her og nå.

Med dette troens og håpets perspektiv utfordres vi i dag som kirke til å stille oss sammen med andre tros- og livssynssamfunn i forhold til statsmakten. Det har tidligere ikke vært selvsagt. Kirkens representanter var med da Grunnloven i 1814 nedla forbud mot jøders og jesuitters adgang til riket, og var ikke de mest aktive pådrivere da disse forbud ble fjernet. Med denne erkjennelse påhviler det vår folkekirke et særlig ansvar å ivareta også andre tros- og livssynssamfunns rettigheter og den fundamentale religionsfriheten.

I den nye § 16 heter det med en ny formulering at vår evangelisk-lutherske kirke ”forbliver Norges folkekirke”. Med 76 % av befolkningen som medlemmer er Den norske kirke med og preger det norske sivilsamfunnet med sine verdier og normer, ritualer og tradisjoner. Det er en rolle som vår kirke fortsatt ønsker å fylle – ikke for å tvinge til tro, heller ikke for å gi vår kirke et fortrinn i forhold til andre samfunn. Men fordi vi tror at dette er gode verdier og tradisjoner i samfunnet.

Skillet mellom stat og kirke innebærer også frihet for staten til å være ansvarlig stat for alle borgere. Det må samtidig innebære at statsmakten ikke bare trekker seg tilbake fra et statlig styre av Den norske kirke, men at den finner og fyller sin endrede rolle i samspill og dialog med det nye livssynsmangfoldet i vårt sivile

samfunn.

I et foredrag for noen år siden fremholdt den anglikanske erkebiskop Rowan Williams at makt i det nye Europa utøves innenfor et sekulært rammeverk. Samtidig understreket han at dette rammeverk eksisterer på grunn av et sett med religiøse og teologiske forutsetninger. Disse forutsetningene var blant annet at staten ikke kan og ikke skal ha sakral karakter, og en at kirkens identitet er knyttet til håpet om det evige Guds rike. Dette skille mellom stat og kirke i vår europeiske kontekst var og er grunnlaget for all politisk liberalitet. Men så sier han:

”Uten at den liberale staten engasjerer seg i dialog med det religiøse fellesskap, mister den sin essensielle liberalitet. Den blir bare dogmatisk sekulær. Enten vil den insistere på at tro skal være offentlig usynlig, eller den blir kaotisk pluralistisk. Den vil miste en rettmessig begrunnelse for sin legitimitet, bortsett fra en rent positivistisk, at staten er den aktør som tilfeldigvis har maktmonopol.”

I dette ligger det en utfordring og en mulighet for vårt sivile samfunn, som jeg i dag tenker de nye formuleringene i Grunnloven gir rom for. Den nye bestemmelse i Grunnlovens § 2 – om vår kristne og humanistiske arv, demokrati, rettsstat og menneskerettigheter som verdigrunnlag – gir rom for det Williams kaller ”a culture of question and negotiation”. Med andre ord en kultur der det stilles spørsmål og forhandles, ikke ensrettes og dikteres, et samspill og en dialog som må involvere tros- og livssynssamfunnene. Samtidig formulerer § 2 et etisk verdigrunnlag som er forankret i historie og tradisjon. I et slikt perspektiv er også en uavhengig folkekirke som kan stille kritiske spørsmål til politiske veivalg, et gode både for staten og de andre tros- og livssynssamfunnene.

Bare én sau?

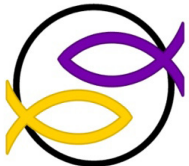
Internasjonal konferanse om sjelesorg blant hørselshemmede 2014

Med utgangspunkt i Jesu liknelse om den bortkomne sau, settes fokus på de hørselshemmedes situasjon i menighetene, og vi spør: Hvor mange av Herrens hørselshemmede blir egentlig borte fra menighetene? Hvorfor blir de borte? Hvordan kan vi finne dem igjen og gi dem en reell plass i flokken? Spørsmålene vil bli belyst både teologisk, psykologisk/sjelesørgerisk, pedagogisk og personlig gjennom forelesninger og arbeidsgrupper, andakter og gudstjeneste.

Konferansen finner sted i verdensarvbyen Kraków i det sørlige Polen, i et benediktinerabbedi med røtter tilbake til 1300-tallet, i naturskjønne omgivelser ved elven Wisła.

Konferansen starter torsdag 21. og avsluttes mandag 25. august, men deltakerne inviteres også til et besøk i konsentrasjonsleiren Auschwitz før konferansen åpner den 21. De som vil delta på denne ekskursjonen, må komme dagen før.

IVSS Churchear

Konferansen arrangeres av **IVSS-Churchear** (Det internasjonale forbundet for sjelesorg blant hørselshemmede), og nærmere informasjon om program og påmelding finner du på våre hjemmesider, www.churchear.org.

"ETTER MÅLTIDET TOK HAN BRØDET"

INNHALDSFORTEGNELSEN I OBLATENE FRA LOVISENBERG OBLATBAKERI

AV TORKILD MASVIE, HOVEDPASTOR MESSIASKIRKEN
TMA SVIE@GMAIL.COM

Det Lovisenberg oblatbakeri sender ut til bruk som nattverdrød, er ikke merket med innholdsfortegnelse. Dermed har norsk kristenhet vært uvitende om at innholdet i de glutenfrie nattverdrødene ble endret i 2012. Tradisjonen som går tilbake til urkirken med bruk av hvete til nattverdrød, ble brutt. Nye EU-regler tvang gjennom et skifte som ingen i kirke-Norge fikk høre om.

De nye oblatene inneholder 13 komponenter:

- Rismel
- Maisstivelse
- Potetmel
- Modifisert potetstivelse
- Sukker
- Fortykningmiddel
- E 401
- E 440
- E 464
- Salt
- Bakepulver
- E 500
- E 575.

Til sammenlikning inneholder klassisk usyret nattverdrød kun hvete og ingen ting annet.

"Fint mel" er GTs navn for hvetemel, til forskjell fra byggmelet som var det hverdagslige melet. Det var alltid "fint mel" som ble brukt til skuebrødene – tempelbrødet som prestene fikk spise etter at det hadde ligget på alteret. Samme mel ble brukt til det høytidelige påskemåltidet og er videreført også senere i den jødiske tradisjon som mel for usyret brød til påske. Fra urkirken og gjennom hele kirkehistorien har Østkirken og Vestkirken utelukkende brukt hvetemel i nattverdrødet – i vest med usyret brød, i øst med

usyret brød. Det er en dyp sammenheng her at i den nye pakt der alle døpte er prester, har vi alle tilgang til å spise det hellige brødet som på en måte er en fortsettelse av den gamle paktens "skuebrød". Brødet er alltid laget av hvetekorn, og nå er brødet hans legeme. "Om ikke hvetekornet faller i jorden og dør ..." sier Jesus om seg selv og lager en forbindelse mellom hvetekornet og sitt liv og sin død.

Lovisenberg produserer fremdeles oblater av hvetemel, hvetestivelse og vann.

Det er dessuten mulig å skaffe usyret hvetebrød fra USA med under 1/10.000-del gluten. Dette er godkjent av de amerikanske romersk-katolske biskopene for bruk av personer med glutenintoleranse. Brødet er altså ikke laget av noe annet enn av hvete og vann – det vil si med hvetestivelse og vann – og har så ørliten del gluten at det ikke gir problem for noen av våre gudstjenestedeltakere som må ha glutenfritt. Det er Benedictine Sisters of Perpetual Adoration (<http://altarbreadsbpa.com/altarbread/>) som lager disse.

Det er også å merke seg at det "nye" nattverdrødet som skulle løse allergikerens problem, ikke har løst det, men kun flyttet problemet fra noen allergikere til andre. De med glutenproblemer fikk noe de kunne spise. Nå er problemet flyttet over til dem som er allergiske mot noen av de andre 13 komponentene i den "nye" nattverdrødet – for det finnes faktisk noen som ikke tåler det nye brødet.

Så er spørsmålet om nattverdssalmen "Som korn fra vide åkrer" bør tas ut av salmeboken til de kirkesamfunn som har forbudt å bruke nattverdrød av brødkorn.

HVA TENKER DEN NORSKE KIRKE OM KIRKEMUSIKKEN – EGENTLIG?

AV PER ERIK K. BRODAL, KAPELLAN, OG JØRN FEVANG, KANTOR, BRAGERNES MENIGHET
 BRODAL@DRAMMEN.KIRKEN.NO
 JFEVANG@DRAMMEN.KIRKEN.NO

Da et enstemmig Kirkemøte i Den norske kirke innførte vigsling av kantor for ca. 15 år siden, var dette et tydelig signal på at kirkemusikk er menighetsbyggende og en helt sentral del av det å være kirke. Vi fikk en vigslingsliturgi som er bygget over samme lest som for diakon og kateket. I tillegg til presten er kirkemusikeren den som gjør hyppigst liturgisk tjeneste.

Når Kirkerådet nå har sendt ut et høringsforslag der *hovedforslaget* er å avvikle den innførte ordningen med vigsling av kantor, kan dette ikke oppfattes som annet enn en radikal devaluering av kirkemusikkens plass i Den norske kirke.

Forslaget inneholder ingen nye teologiske argumenter som taler i mot vigsling av kantor. Det at det finnes kantorer som ikke har ønsket å la seg vigsle, eller at biskopene ikke har fulgt opp kravet om vigsling av kantorer, er ikke argument godt nok for å avvikle ordningen.

For de kirkemusikere som er vigslet, oppleves forslaget som et slag i ansiktet. Hva mener Den

norske kirke om de vigslingene som er foretatt, og de løftene som er avlagt?

På bakgrunn av dette vil vi derfor oppfordre alle høringsinstanser – i særdeleshet biskopene – til å sende inn høringsvar som sterkt oppfordrer til å beholde dagens vigslingsordning og innføre skråstola for kantorer. Dette er helt i tråd med Kirkerådets *alternative* forslag i høringsdokumentet. Det må samtidig finnes dipensasjonsordninger der en eventuell dispens fra kravet om vigsling er en sak mellom den enkelte kantor og biskop. Vi minner også om at andre enn høringsinstansene har mulighet til å sende inn høringsvar. Denne saken bør munne ut i at Kirkemøtet vedtar det *alternative* forslaget, som er det minst radikale.

Vi vil også utfordre Kirkerådets ledelse om så snart som mulig å komme med en tydelig uttalelse om hva de egentlig tenker om denne saken, for ikke å skape større bølger enn nødvendig i de kirkemusikalske miljøene.

SØNDAGSTEKSTEN

TORE SKJÆVELAND - INGVILD HELENE MYDSKE FALLEGÅRD - MARTIN AALEN HUNSAGER - PÅL KRISTIAN BALSTAD

PINSEDAG - ANDRE PINSEDAG TREENIGHETSSØNDAG - 2. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

PINSEDAG

8. JUNI 2014

Preiketekst: Joh 20,19-23

Lesetekstar: 1 Mos 2,4b-9; Apg 2,1-11

Liturgisk farge: raud

DIN PINSETEKST

På pinsedag skulle ein vel kunna stå fram som ein Peter, som eit åndsvitne, og vitna om si pinseoppleving. Og i år kan du det. For dette er presten sin pinsetekst. Desse orda vart lese i din ordinasjon. Etterpå la biskopen og fleire andre hendene på deg og bad: "Send han/henne din Ande med gaver til tenesta" - då anda Jesus på deg! Ta deg tid til å meditera over desse orda som vart sagt til deg då du stod klar til å sendast ut i teneste.

PÅSKEDAGENS PINSE

V19: Det er om kvelden påskedagen, dagen etter sabbaten. Fred vere med dykk - *Shalom alekhem*, var ei vanleg helsing på Jesu tid. Shalom er eit

ord som beteknar Guds frelsesgaver, fylden av det Gud vil gje sitt folk. Dette viser tilbake til Jesus sa på skjærtorsdagen: "Fred etterlèt eg dykk, min fred gjev eg dykk." i 14,27.

V20: Jesus viser seg ikkje som "den same gamle", han er den krossfeste og oppstadne. Han er fysisk til stades samtidig som han kjem inn bak stengte dører. Kanskje må han visa hendene og sida for å overtyda dei. Samtidig er han den dei kjenner og dei vart glade slik Jesus sa i 16,22: "No er de fylte av sorg, men eg skal sjå dykk att, og hjartet dykkar skal gleda seg".

V21: Oppdraget som vert gjeve er å halda fram med Jesu oppdrag, men på bakgrunn av hans død og oppstode.

V 22: Anden og oppdraget er knytt saman. Det har Jesus alt antyda i 14,26b: "Den heilage ande [...] skal læra dykk alt og minna dykk på alt det eg har sagt dykk". Anden er uløseleg knytt til Jesus og Andens oppgåve er: "Han skal herleggjera meg, for han skal ta av det som er mitt, og forkynna det for dykk" 16,14.

Anden og oppstodelivet er knytt saman. Jesus anda på dei og gav dei Anden. Verbet *emphysao* er det same som vert bruka i Septuaginta i oversettinga av 1 Mos 2,7 når Gud bles livspust i nasen på Adam. Adam fekk livspusten. Lærerveinane fekk livspusten frå det nye livet. Konsekvensen av oppstoda er ikkje forståing, me nytt liv frå Jesus. Jesu liv inn i oss, gjennom oss for å røra ved andre.

V 23: Dette er Jesu gjerning som vert vidareført. Han hadde tilgitt syndene og sperra den feile vegen ved å peika på kva som er synd. "Halda fast syndene" betyr at sjølv om Jesu har sona syndene og rekker oss nåde og tilgjeving, så er det likevel noko som er synd som ein må venda seg bort frå. Det gamle livet treng tilgjeving, men det nye livet treng å styra unna synda for at det skal bli betre enn det gamle. Igjen viser det tilbake til Jesus tale skjærtorsdag der han har snakka om Den heilage ande og synd i 16,7-11: "Talsmannen [...] skal han gå i rette med verda og visa henne kva synd er, kva rettferd er, og kva dom er: Synda er at dei ikkje trur på meg".

Påskedagens pinse er eit preludium til pinsedagen. Den understrekar at det er oppstoda som er grunnlaget for at Anden vert sendt og for at læresveinane sit oppdrag i verda kan starta og viser tilbake til Jesu tale om Anden skjærtorsdag. Samstundes er det ikkje ei motsetning til den egentlege pinseteksten i Apg 2 (som godt kunne vera fast preiketekst). Teksten tydeleggjer at Guds oppdrag ikkje er ferdig med Jesus død og oppstode, men heldt fram gjennom læresveinane og etter pinsedag gjennom kyrkja.

PINSENS STILLE PRELUDIUM

Kva med å stå fram som Peter og tala utan manus, levande og med augnekontakt til kyrkje-lyden? Det er verdt å prøva det ein pinsedag, for Anden tok bustad i menneske av kjøt og blod, ikkje papir. Du treng ikkje stilla deg opp uføre-budd og venta på andens inspirasjon, det finst heldigvis ein betre metode. Eg vil difor leggja opp preika etter modell av Joseph Webb: "Preaching Without Notes" som vert bruka på kurset "Kunsten å snekre en preken". Webb legg vekt på å ha eit tema med ein tydeleg temasetning og ein grunnmetafor for preika som tanken kan festa seg til. Når preika skal haldast utan manus seier han at ein skal førebu seg utan å skriva ut eit manus, men arbeida grundig med strukturen. Strukturen består av sekvensar som berre handlar om ein ting, ordna i ein logisk rekkefølge som utfaldar bodskapen. Folk får ikkje med seg flotte skriftlege formuleringar, det viktigere er ein struk-

turet bodskap der delane heng saman og ikkje avsporar. Då går det an for ein predikant å hugsa si eiga preike når ein har øvd det inn. Sjø meir om metoden i artikkelen "Snekre preiker med nye verktøy" i LK 3/2013. Webb seier at ein ved sida av Bibelen kan finna stoff frå fire område: aktuelle hendingar, populærkulturen (bøker, film), historia og eigne erfaring. Difor må du fylla ut med det stoffet du har og sekvensar som passar di preike.

Eg vel tema: Jesus gjev Den heilage ande saman med oppstodelivet. Som grunnmetafor har eg: Pinsens stille preludium.

1. sekvens: Denne teksten er pinsens preludium. Sjølv om det er pinse er det påske i teksten. Eit stille forspel til pinsedagen. Skjærtorsdagsnattas redsle sit enno i læresveinane og dei gøymer seg. Han viser dei langfredagens spikermerker og sår og står der levande fordi det er påskedag. Og han andar på dei og det vert pinse. Knyter høgtidene saman. Det er pinse fordi det er påske og påskebodskapen med død og forsoning for oss og for alle, siger og oppstode for oss og for alle. Påsken skal levast som eit liv med tilgjeving og nåde og bodskapen om dette skal ut til alle. Preludiet andår pinsetemaet: at Jesus ved Den heilage ande gjev oss del i oppstodelivet og del i sitt oppdrag.

2. sekvens: Notto Thelle fortel i boka "Gåten Jesus" om eit katolsk kloster i Frankrike som hadde ein japansk Zen-munk på besøk. Det var naturlegvis ikkje mykje dialog, men han delte klosterlivet og levde med i tidebøner og messer. Men morgonen etter påskenattsmessa med bodskapen om Jesu oppstode skjedd det noko som braut stilla i klosteret. "Før dagen grydde påskemorgen stormet han gjennom klosterets stille ganger mens han slo som besatt på en tromme og ropte den ene setningen om igjen og igjen: *"Jeg vil se Kristus oppstått blant dere! Jeg vil se Kristus oppstått blant dere!"* (s 163).

Det er det mange som lengtar etter og det er det Den heilage ande gjev oss slik denne teksten viser. Kristus oppstått iblant oss, fyrste gongen med Den heilage ande og sidan ved Den heilage ande. Lengten etter å oppleve Kristus i livet er stor, som ein trommesolo i eit stille kloster,

pinsen er svaret.

3. sekvens: Pinsen er verdt å slå på tromme for. I Apg 2 er det ikkje lenger preludium, men pinsen med fullt register, kor og orkester. Ein må gjenfortelja pinsedagen så pinsen vert konkret. Bibelkunnskapen forvitrar langt inn i kyrkja og folk veit lite om pinsen, difor må pinsen få tydelege forteljingar og tydelege bilete sjølv om det er ein annan hovudtekst i dag.

4. sekvens: Vårt liv i Anden. Og kva skjer så når Anden er komen, tunger av eld har falle og Jesus har pusta? Kva skjer når pinsemelodien skal spelast i vårt liv? Det handlar om oss, livet etter me fekk Anden i dåpen. Ein kan ta med ein tradisjonsrik tekst frå den vesle katekisma si forklaring til tredje trusartikkel: "Eg trur at eg ikkje av eige vit eller eiga kraft kan tru på Jesus Kristus, min Herre, eller koma til han. Men Den Heilage Ande har kalla meg ved evangeliet, opplyst meg med sine gåver, helga meg og halde meg fast i den sanne trua." (Her kan ein godt ta fram ei katekisme og lesa sjølv om ein preiker utan manus.)

5. sekvens: Anden og fellesskapet. Oppstodelivet skal levast ut. Ta utgangspunkt i truvedkjenninga: "Eg trur på Den Heilage Ande, ei heilag, allmenn kyrkje, eit samfunn av dei heilage,". Anden gjev kvar einskild gåver som fellesskapet treng for å fungera som Jesu lekam.

6. sekvens: Anden og tilgjeving. Skal ein leva i fellesskap må ein få og gje tilgjeving. Det heiter vidare i katekisma: "I denne kristne kyrkja gjev han meg og alle truande dagleg forlating for alle synder." I Rom 8 skriv Paulus om kampen mellom Anden og kjøtet. Nettopp derfor gav Jesus læresveinane fullmakt til å tilgje synder som Jesus har gjort, for at oppstodelivet skal levast mellom ufullkomne menneske.

7. sekvens: Har vi fått nok Ande i dåpen? Skal vi søka etter Anden, be om meir åndsfylde og kraft? Eg vil svara ja og ja, men det er ulike tradisjonar av karismatikk som gjev ulike svar. Kanskje ein kan seia at det er pinsen spelt med ulike instrument og ulike melodiar. Anden viser seg på ulike måtar i Apostelgjerningane, dagens tekst viser kontrasten mellom den stille pust og den sterke vind.

8. sekvens: Min pinsetekst: Denne teksten er spesiell for meg, for den vart lesen då eg vart ordinert og fekk oppdraget som prest. Her kan det kome ein sekvens med dine erfaringar til slutt: det betyr Den heilage ande for meg.

Avslutninga bør vera før eit oppsummering og gjerne ei utfordring.

PINSETONAR

Ordinasjons og pinsesalmar: NoS 209/ S2013 512: Kom Ande med di skaparkraft, NoS 211/S2013 513: No bed vi Heilag Anden god. Grundtvig er ein pinsediktar: NoS 222/S2013 232: I all sin glans nu stråler solen og NoS /S2013: Apostlene satt i Jerusalem. Andre aktuelle er: S97 26/S2013 518: Grip du meg Heilage Ande, S97 96/S2013 537: Flammene er mange.

TORE SKJÆVELAND
KYRKJEFAGSJEF, BJØRGVIN BISPEDØME
TOS@KYRKJA.NO

ANDRE PINSEDAG

9. JUNI 2014

Prekentekest: Joh 16,5–11

Lesetekster: Joel 3,1–2 / Apg 10,34–48

Liturgisk farge: Rød

TROEN ER FOR ALLE – GUD ER EN GUD SOM IKKE GJØR FORSKJELL PÅ FOLK

Pinse er vår; vår er varme. Pinse er fritid, langhelg, hytteliv, svaberg, båt og hav. Pinse har noe med kirken å gjøre. Pinse kommer fra det greske ordet *pentekoste* som betyr femtiende. Pinse er 50. påskedag (!) og regnes i den lutherske kirke som kirkens fødselsdag. Pinse er nærvær og førstehjelp/livshjelp for tro.

Mitt utgangspunkt – Den hellige ånd – krav om en spesiell måte å uttrykke tro på?

Litt selvransaking er alltid på sin plass når det er tid for tekstgjennomgørelser og prekenforberedelser. Pinse og hellig Ånd? ... Jeg har noe uforløst der, noe som skremmer meg litt? – noe som handler om andre kristne og om måter troen er blitt presentert for meg på, måter jeg ikke kjenner meg igjen i og lever godt i. Men som med så mye annet – kanskje er det bare jeg som har misforstått? Kanskje er det jeg som går glipp av noe?

Første lesetekst Joel 3,1–2. Her er håpsdimensjon sterk – “en gang skal det skje”. Det som skal skje gjelder alle – “alle mennesker, sønner og døtre, gamle og unge, slaver og slavekvinner”. Det som skal skje er “at jeg øser ut min Ånd.” Joel lar folket lengte, glede seg og hige etter den dagen da dette skal skje. Det må være noe godt som skal skje, noe å lengte etter.

Andre lesetekst Apg 10,34–48. Det er Peter som fører ordet. Peter som taler om Gud, om verden, om troen, om Jesus, om Ånden. “Gud gjør ikke forskjell på folk” poengterer Peter. Det

universelle i Jesu oppdrag understrekes på flere ulike måter i Peters tale. Både i hvor han kom fra, i hvem han kom til, i hva han gjorde, i hvem han møtte, i det som fortelles om han. Det er viktig for Peter å få fram at troen på Jesus, tilgivelsen i Jesus, er for alle.

Det er helt tydelig i dagens tekst at Peters ord er nødvendige, for i vers 44ff leser vi tydelig at de som var tilstede “av jødisk ætt ble forskrekket over at Den hellige ånds gave også ble øst ut over hedningene”. Det er altså ikke *at Ånden kom*, som skapte forskrekkelse, men *hvem den kom til*. Det universelle overrasker. Og det gjør det kanskje fortsatt? Ånden og troen og kirken er ikke kun for en liten skare utvalgte i et menighets- eller meningsfellesskap. *For alle* – det universelle – er svært viktig i vår forkynnelse i dag.

At Ånden kom, fører til invitasjon til dåp og fellesskap: “De ba ham bli hos dem noen dager.”

PREKENTEKST JOH 16,5–11 – HVA SKAL VI MED DEN HELLIGE ÅND?

Jesus snakker om framtiden, om tiden etter himmelfarten. De skal ikke være igjen alene, som foreldreløse barn. Noen skal komme til dem, og i dag deler han litt om *denne noen*.

KJÆRT BARN – MANGE NAVN

Denne noen har i Bibelen mange navn; her er noen av navnene som nevnes i det nye testamente: talsmannen, Ånden, Den hellige ånd, Sannhetens ånd, Kristi ånd. Vi blir i Bibelen kjent med Ånden gjennom oppgavene han utfører, se mer om det nedenfor. Jeg tenker nok ofte på Ånden som den mest diffuse skikkelsen i guddommen. Gud og Jesus er adskillig mer konkrete størrelser for meg. Kan navnet si oss mer om hvem han er?

Talsmannen er det navnet vi oftest møter i Johannes-evangeliet kap 14–17. Talsmannen fra det greske *parakletos*, et ord med mange betydningnyanser. Språklig ligger *parakletos* nærmest advokat (av latin *advocatus*), som vi kjenner innholdet i. Advokaten har i rettsystemet en todelt oppgave: enten å forsvare, være talsmann for, en anklaget eller å være anklager og påvise urett hos en annen. Slik har også Den hellige ånd en todelt

oppgave i rettssaken mellom Gud og verden.

Men ordet *parakletos* betyr mer, det betyr også *den som bringer formaning og oppmuntring til menigheten om å gjøre det rette*, altså en veileder og drivkraft i arbeidet.

Og ordet betyr også *Trøsteren*, den som bringer trøst til det nedbrutte sinn. Ånden er den som skal trøste og styrke oss når livet med Kristus skaper utfordringer for oss.

Sannhetens ånd – tilbake til rettssalsbilde – i rettssaken mellom Gud og verden skal Sannhetens ånd vitne om Jesus for verden. Ånden peker på Jesus som er sannheten og leder mennesker til å se dette. Når er Ånden i aksjon? Jo, når ordet om Jesus deles. Det vitnesbyrd som kan sees på som famlede og lite viktig i menneskers øyne, kan med Åndens hjelp være det avgjørende for et annet menneske.

Navnet skjemmer ingen – selv har jeg nok mest forholdt meg til Ånden som den som ”skaper og styrker troen” i meg, en fordypelse i ordet *parakletos* åpner for flere nyanser av Ånden, som vi kanskje har godt av å bli påminnet? Det er jo også logisk å tro at ved å fokusere mest på Gud og Jesus går vi som kristne, som formidlere av Ordet, glipp av noe viktig. Det kan være verdt å minne oss på at Den hellige ånd er gitt til lutheranere også... og kanskje behøver vi det mer enn vi forstår?

HIMMELSK MATEMATIKK

Talsmannen kan bare komme hvis Sønnen ikke er her lenger. Sønnen var bundet av tid og rom; talsmannen er ubunden og kan være *for alle*. Her tror jeg det er viktig å hente inn temaet fra Peters tale i Apostlenes gjerninger. Vi har å gjøre med en Gud om ikke gjør forskjell på folk. For et budskap! Veldig aktuelt for vår verden, både til verdens ledere og til hverdagsmennesker. Også teksten fra Joel 3 vekkelegger hvordan Ånden er blind for kategorier; Ånden skal komme til sønner og døtre, slaver og slavekvinner.

DEN HELLIGE ÅND SIN ARBEIDSBESKRIVELSE

”Gå i rette med verden” ”Vis verden hva synd er: At verden ikke tror på Jesus.” Igjen dette bildet

av en rettssak. Ugjerningen verden har begått, er at den ikke tror på Jesus. Åndens oppgave er å peke på Jesus som sannheten, og veilede og føre folk til tro på Jesus.

”Vis verden hva rettferdighet er: At Jesus går til Gud, og at vi ikke ser Jesus lenger.” ”Vis verden hva dom er: At denne verdens fyrste er dømt.” Utfallet av rettssaken er allerede klart. Ingen kan stå i mot Gud i en rettssak; ingen kan vinne over eller mot Gud. Denne verdens fyrste har allerede tapt den kampen. Det skjedde for femti dager siden, påskedagen, da Jesus brøt dødens lenker og seiret, uten å ha falt for fristelsene han møtte underveis.

HVA SKAL VI MED DEN HELLIGE ÅND?

Ja, hva skal vi med troen? Hva gjør vi med livet vi har fått? Noen ganger er det de kirkelige handlingene som hjelper meg å holde fokus i hverdagen – et møte med en enkemann som dypt sørger over sin ektefelle etter 60 års samliv. ”Vet du hvor heldig du er?” tenker jeg. ”Det er ikke mange i dag som opplever å leve sammen så lenge, og attpåtil ha det så godt sammen at det er verdt å sørge over det når det tar slutt.” Og jeg rykkes litt ut av min egen hverdagsløvhet og ser hva som virkelig betyr noe i livet, relasjonene til de nærmeste.

I skrivende stund er det faste og jeg tenkt en del over alle fokustyvene jeg omgir meg med i mitt moderne liv, alt som stjeler min tid slik at det blir for lite tid og fokus på mennesker rundt meg, på gudsrelasjonen jeg lever i og på hvordan jeg lever mitt liv i hverdagen.

”Alla dessa dagar som kom och gick, inte visste jag att det var livet,” et Stig Johansson-sitat jeg bruker i begravelser for tiden. Kanskje er det ånden som jobber på denne måten? Å løfte oss hverdagsmennesker ut av rutinene. Synd er at verden ikke tror på Jesus. Ånden veileder oss i arbeidet med å formidle dette til verden. Ånden taler vår sak ovenfor Faderen og trøster oss når vi går lei, famler i blinde, har mistet fokus eller trenger fornyet kraft.

Jeg tror lite på en Ånd som kommer og styrker meg i min ensomhet. Det er i kontakten med andre mennesker Ånden blir virksom. Når jeg

snakker sant om livet, sant om troen og tvilen, sant om utilstrekkeligheten jeg kjenner både som privatperson og som prest, da legges dilldallet til side, og jeg tilbake står ærligheten, søken, troen og tvilen. Da har Ånden et materiale å jobbe med.

TILBAKE TIL UTGANGSPUNKTET

Etter å ha jobbet med dagens tekst ser jeg at det er svært høy sannsynlighet for at det sider ved Den hellige ånd jeg kunne ha hatt glede av å få mer innsikt i og få en større del av. Og det er vel også sant at Ånden er og gjør så mye mer enn å få folk til å tale i vilden sky på torget, Acta 2. Det var kanskje nødvendig, viktig og riktig da; i dag er det mye mulig at andre ting fungerer bedre. Åndens veiledning og trøst – jo, jeg blir som folket i Joels profetbok – det lengter jeg virkelig etter.

SALMER

– alle nummer er hentet fra ny norsk salmebok
232 I all sin glans nu stråler solen
724 Stjernene lyser fremdeles i mørket
520 Gå gjennom byens lange, rette gater
236 Det skal ei skje ved kraft og makt
536 Guds menighet er jordens største under

INGVILD HELENE MYDSKE FALLEGÅRD
VIKARPREST I TUVE SÆVE MENIGHET I
GÖTEBORG
IMF@SJOMANNSKIRKEN.NO

TREENIGHETSSØNDAG

15. JUNI 2014

Prekentekest: Matt: 28,16-20

Lestekster: 5 Mos 6,4-9 og 1 Pet 2,4-10

Liturgisk farge: Hvit

Misjonsbefalingen er ett av de mest kjente bibelstedene og blir alltid lest i forbindelse med dåp. I Matteus-evangeliet er dette avslutningen og finalen på evangeliet der disiplene får bekreftet det som kvinnene har fått vite ved graven: Jesus er oppstått. Han lever, og nå gir han dem oppdraget om å gå ut i hele verden og bringe ut evangeliet. De skal døpe og gi opplæring til nye disipler, og de får løftet om at de ikke er alene, men Jesus er med dem alle dager inntil verdens ende. Derfor er ikke misjonsbefalingen noen avslutning, men en videre bevegelse og et håp til alle nye disipler om at heller ikke vi er alene, men Jesus er også med oss. Dette tar opp innledningen ifra evangeliet om at han har fått navnet "Immanuel: Gud med oss".

"Jeg har fått all makt". Disse ordene ifra Jesus kan bare gi mening sett i lys av oppstandelsen. Bare som han som har overvunnet døden kan han si dette, og bare slik kan det gi mening. Han har gått gjennom død og lidelse, men er likevel reist opp av Gud. Nå får de se at nederlaget på korset likevel er snudd. Men for alle andre og for verden forblir dette skjult. De ser ikke at Jesus har fått all makt i himmel og på jord, men den kristne kirke tror og håper på at dette en dag skal vise seg for alle. Inntil da, er disiplene betrodd budskapet om å bringe videre evangeliet om Guds rike eller "himmelriket" som brukes i Matteusevangeliet. "Gå og forkynn, 'Himmelriket er kommet nær!'" sier Jesus da apostlene sendes ut i kapittel 10,7. Nå, etter oppstandelsen kan det samme skje på nytt, men med fornyet og

annerledes styrke. Jesus sender disiplene avgårde, men nå har de sett noe mer enn en rabbi som kunne gjøre undergjerninger gjennom helbredelse og demonutdrivelser og i tillegg gav det videre til dem. Gjennom oppstandelsens erfaring har de fått se at himmelriket har brutt inn i vår verden på et annerledes vis. Misjonsbefalingen er ikke bare en utsendelse nummer to, men en utsendelse med annerledes håp. I oppstandelsen har de fått se både sennepsfrøet, surdeigen, skatten i åkeren og den verdifulle perlen. Inntil Jesus selv kommer igjen er det nå kirken som skal være vitnet i verden om evangeliet og forkynne lignelsene om himmelriket og være åpen for at himmelriket kan bryte fram: "La riket ditt komme. La viljen din skje på jorden slik som i himmelen." Men først når Jesus kommer igjen vil dette virkeligjøres fullstendig.

I Norge i dag handler misjonsbefalingen i stor grad om bevisstgjøring. Selv om dåpstallene synker er det ennå stor oppslutning om konfirmasjonen. Også der vil trolig tallene synke, men de aller fleste konfirmantene ser på seg selv som kristne. Dette må kirken fortsatt se på som en stor tillitt uten at troen deres blir devaluert, men det må heller ikke tas for lett på. Kjenner de den kristne fortellingen? Forstår de det kristne språket? Har kristendommen relevans for livet deres? Klarer kirken å lytte til livene deres slik at den kristne fortellingen kommer i kontakt med deres egen fortelling? Misjonsbefalingen innebærer at kirken er tålmodig til stede hos mennesker slik Jesus var tålmodig til stede hos disiplene. Disipler "vinnest" ikke ovenfra-og-ned, og de kan ikke uten videre overbevises om at oppstandelsen er en realitet, men kanskje de kan få se noe av himmelriket gjennom at kirken er annerledes? Dersom kirken klarer å være både lydhør, tålmodig og i stand til å gå sammen med dagens mennesker og dersom kirken er troverdig. Dette innebærer oppsøkende tjeneste og ydmyk holdning, at kirken er stand til å lytte og tale uten å invadere eller trenge seg på hos mennesker. Det må faktisk være lov til ikke å være kristen og likevel bli møtt av respekt i fra kirken, og kanskje har kirken også noe å lære av de menneskene med deres historier.

Kanskje handler misjon mye om å vise at kirken vil være noe annerledes og peke på annerledes verdier? Dette må være verdier som viser at himmelriket vinner fram også her på jorden. Når kirken kan peke på "jordbundete" forandringer, at frelsen også handler om konsekvenser her i denne verden da er den en annerledes kraft. Når denne forandringen kan bli til det gode for de som har lite, når kirken etterlyser rettferdighet og barmhjertighet, og når kirken står opp for de som trenger beskyttelse da taler kirken med en annen og mer troverdig stemme.

Misjon kan ikke være noe adskilt som kirken driver med av og til, men det må handle om hele kirkens liv. Dette er noe som aldri tar slutt, og det handler om en holdning. Å være troverdig og sann er heller ikke noe som kan være et vedheng, eller bare noe man er av og til. Men det er en bestrebelse som handler om hva det er å være kirke. Salmen "Pris være Gud" (674) sier det slik i refrengen: "...gir deg vår lovsang, vårt liv og vår arbeidsdag. Handling og bønn må bli ett". En troverdig kirke er en kirke som gir rom og uttrykk for at handling og bønn kan bli ett. Dette er å gi rom for forvandlingens kraft i fra himmelriket. Med dette er vi sendt til verden, og sendt til nye disipler med håp og rettferdighet.

SALMEFORSLAG:

663 Herre, du kalte disipler, 664 Kom, du Guds kjærleik kom, 536 Guds menighet er jordens største under, 682 Jesus skal rå så vidt som sol, 674 Pris være Gud.

**MARTIN AALEN HUNSAGER
KAPELLAN ÅSANE**
MARTINHUNSAGER@YAHOO.NO

2. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

22. JUNI 2014

Prekentekest: Matt 3,11–12

Lesetekster: 2 Mos 14,15–22 / Tit 3,4–7

Liturgisk farge: Grønn

OM TEKSTEN

Prekentekesten er en dåpstekst med historisk referanse. Jeg har valgt å fokusere på den nye dåpsliturgien, men ser at det med fordel også kunne hatt et historisk perspektiv hvor en går inn i de ulike bildene som teksten har. F.eks. ville det vært spennende å ha sett på forskjellen mellom Johannes-dåpen i forhold til den dåpen vi døpes med.

TIL PREKENEN

Jesus døpte aldri, men vi døpes i den treenige Guds navn. Den nye dåpsliturgien tydeliggjør dette aspektet ved å dele inn selve dåpsliturgien i tre punkter. Mottakelse av barnet, dåpshandlingen og livet i dåpen. Skapelse, frelse og fellesskap.

Den forrige liturgien hadde et tydelig kristologisk perspektiv på dåpen, men dette perspektivet er i den nye liturgien utvidet til et trinitarisk perspektiv.

Under punktet Mottakelse av barnet henvises det til skapelsen og Guds bilde som er lagt ned i hvert enkelt menneske. Gud som skaper knytter dåpen til at Gud ønsker oss, livet er en gave. I dåpen gjenopprettes denne relasjonen, og Gud tar i mot oss som sine barn. Skapelsesteologien i dåpen tar utgangspunkt i at vi er skapt av Gud, og menneskeverdet er gitt oss. Det er en ukrenkelig verdi. Men skapelsesberetningens fortelling om mennesket handler også om syndefall og utkastelse fra Paradis. Etter fallet ble det nødvendig for oss å frelses tilbake til fellesskapet med Gud.

Ved vann og Ånd knyttes Jesu død og oppstandelse til våre liv og gjenoppretter det som synden har ødelagt i vår relasjon til Gud. Det betyr at i dåpen gis vi frelsen i gave – fellesskap med Gud. Vi frelses fra fall til fellesskap. Derfor tas vi i dåpen i mot med takk og glede fordi relasjonen gjenopprettes, og vi frelses fra synd og død. Dette bygger både på teologisk refleksjon fra skapelsesberetningen, men gir også et troverdig bilde av hva det vil si å være menneske. Simul justus et peccator.

Takkebønnen for barnet tydeliggjør relasjon til de omgivelsene vi er født inn i. På denne måten gir det skapelsesmessige perspektiv både et guddommelig fellesskap med Skaperen og et relasjonelt forhold til våre foresatte og faddere. Vi takker Gud for livets store under og for barnet som bæres til dåp. Vel vitende om at veien gjennom livet kan bli både brokete og bratt, legger vi barnet i Guds gode hender. Skapelsesperspektivet bekrefter Gud som Fader, den omsorgsfulle og vernende.

I selve punktet under dåpshandlingen er det Jesu død og oppstandelse som gir det bibelske bakteppet. Vi døpes til en død som er lik hans, og til en oppstandelse som også er lik hans. Gjennom dåpens vann fødes vi på nytt til liv i Kristus. Vannet er både livsviktig og livsfarlig. Det danner grunnstammen for alt liv. Bli det for mye vann, kan det true livet. Den svenske biolog Stefan Edmann er opptatt av vannets egenskaper og henviser til molekylets gylnye vinkel med 104 grader. Det at vannmolekylet har en vinkel på 104 grader, gjør nemlig at det har helt spesielle egenskaper til å knytte seg til andre stoffer, og det kan rense seg selv. Filosofisk sagt vil han kunne tenke seg at noe av vannet rundt oss har eksistert siden tidenes morgen. Ja, blodet vårt har vann som den største bestanddelen. Det er det samme vannet som er på de store verdenshav, gjennomstrømmer gjennom våre kropp. Når blodet bruser i oss, så er det som bølger fra verdens hav, som skaper dønninger i våre liv. Våre liv er vevet sammen med resten av skaperverket.

Vannets rensende egenskap er det nærliggende å tenke at har sin parallell med vår prekentekest ved at ilden har en lutrende og rensende effekt.

Ja, vi foredles i dåpens ild og vann.

Ilden og dåpen i preteksten peker mot pinseevangeliet og fortellingen om ildtungene på apostlenes hoder. 3000 ble døpt den dagen. Pinse er fellesskapets, Kirkens og Åndens høytid, og setter vår pretekst inn i en større sammenheng og bygger en bro mellom de bibelske fortellingene og våre liv.

I dåpen får vi en ny identitet. Vi blir kristne. Den identiteten er verken knyttet til følelser eller forstand, men til det faktum at vi er døpt i den treenige Guds navn. I Jesu møte med Nikodemus bekrefte nye identiteten. "Hvordan kan man bli født på nytt?" spør Nikodemus. "Gjennom vann og Ånd blir man født *Anåthen*" svarer Jesus. Det greske ordet *Anåthen* kan bety både "ovenfra" og "på ny", og i Jesu retorikk er det nok et poeng å holde fast på spenningen mellom begge oversettelser. I dåpen blir vi født ovenfra ved at Gud griper inn i våre liv med sin Ånd. Og vi blir født på nytt ved at vi ikles Kristus og blir født av Ånden.

I forkant av preteksten er det Jesu dåp det fortelles om. Han utrustes til tjeneste gjennom Johannes-dåpen. Denne dåpen var ikke trinitarisk, men kun en dåp til omvendelse. Den var ufullstendig som kristen dåp, og det var ikke frelse i den. Første gang dåpen får en ny funksjon, er i dåpen av Jesus, der hele treenigheten åpenbares med Fader, Sønn og Hellig ånd.

DÅPENS SYMBOLER

I dåpen blir lyset, korset og vannet sentrale symboler som bekrefter den nye identiteten.

Skapelsens første morgen ble tent i verden. Siden da har Guds velsignelse lyst over menneskene, og soloppgangen har minnet oss om skapelsens morgen. Ikke minst blir dette forsterket gjennom Jesu utsagn om at Han er verdens lys, og i dåps-handlingen hvor dåpslyset tennes for oss.

Korset bærer sin fortelling og tegnes over våre kropper til et vitnesbyrd om hvem vi tilhører. Korsmerket knytter oss til frelsesverket og vever håp og tro inn i våre liv. Håp og tro forstått som tilhørighet hvor Gud selv er subjektet for frelseshandlingen.

Vann og Ånd er knyttet sammen i flere sammenhenger, og gjennom lys, kors og vann bekrefte den trinitariske forståelsen av dåpen. Vi døpes ikke kun til Jesu død og oppstandelse, men dåpen favner hele frelseshistorien fra skapelsens morgen til den nye himmel og den nye jord. Slik blir den store fortellingen, også historien om ditt og mitt liv. Gud har en plan.

SALMEFORSLAG

512 Kom, hellig Ånd med skapermakt
520 Gå gjennom byens lange rette gater
352 Ren og rettferdig
589 Sov, du lille
647 En gang før du selv kan minnes

PÅL KRISTIAN BALSTAD
SJØMANNSPREST I KØBENHAVN
PKB@SJØMANNSKIRKEN.NO

Avsender:
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad (ansv.), stipendiat Sunniva Gylver, universitetslektor Sjur Isaksen og sokneprest Anne Grete Listrøm. Redaksjonssekretær: Eyolf Berg

ALLE HENVENDELSER rettes til:
Luthersk Kirketidende v/Eyolf Berg
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO
Tlf. 91 17 65 37
E-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

INTERNETT: www.lutherskkirketidende.no
Opplysninger om annonsepriser og utgivelsesplan finnes på nettsidene.

ARTIKLER OG LESERINNLEGG til Luthersk Kirketidende sendes på e-post til ovenstående adresse. Artikler skal normalt ikke overstige 2500 ord, innlegg skal normalt ikke være mer enn 1200 ord.

ABONNEMENT: Pris kr. 550,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 750,- pr. år. Abonnementet inkluderer Tidsskrift for Praktisk Teologi (2 numre pr. år). Kontonummer: 3000.14.73669 Abonnementet løper til det sies opp skriftlig (brev eller e-post). Gamle og nye numre kan kjøpes i pdf-format fra <https://lutherskkirketidende.buyandread.com>